

בס"ד, ערב שבת פרשת פקודי תשפ"ב
חסידות לפרשה – הרב יצחק שפירא

מנהגי פורים, זו ליצנות?

שלום לידידינו היקרים!

חכמינו אומרים "כת ליצנים אינה מקבלת פני שכינה". מהי "כת ליצנים", ולמה היא לא מקבלת פני שכינה? ואיך זה מסתדר עם מנהגי חג הפורים, שאנו עומדים בפתחו?

המשכן ופורים

בפרשת פקודי מתרחש האירוע שאליו חיכינו מתחילת ספר שמות. ה' הוציא את עם ישראל ממצרים על מנת להיות לו לאלוקים ולשכון בתוכו, כמו שכתוב "והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים... והייתי לכם לאלוקים", ובפרשתינו זה קורה. בני ישראל סיימו את מלאכת המשכן, וה' ירד לשכון בתוכם: "ויכס הענן את אוהל מועד וכבוד ה' מלא את המשכן".

פרשת פקודי נקראת בסמיכות לפורים, בין לפניו, כמו השנה הזו שהיא שנה מעוברת, ובין לאחריו כמו בשנים רגילות. היה אפשר לחשוב שפורים והשראת שכינה לא 'הולכים' ביחד, שכן חכמינו אומרים "כת ליצנים אינה מקבלת פני שכינה". אבל מסמיכות חג פורים לפרשת פקודי אנחנו לומדים שאין זה כך. מצוות ומנהגי פורים אינם ליצנות חס ושלום, ואדרבה, מבחינה מסויימת, הם אלו שמראים על השראת שכינה בתוכינו.

בשביל להבין את זה, צריך להבין מהי ליצנות ומהי השראת שכינה.

ליצנות או פנימיות?

חכמינו אומרים שהפלישתים היו ליצנים. המילה 'פלשתים' מזכירה את המילה 'פלישה' (כפי שהפלשתים היו פולשים שבאו מן הים), ואת המילה 'מפולש'. בלשון חכמינו מבוי מפולש הוא מבוי שפתוח בשני צידיו לרשות הרבים, והוא לא מוביל לחצר סגורה. אם כן, ליצנות היא פלישה לתוך מקום סגור, שפותחת ומפלשת אותו, ואם האדם רוצה לא להתנהג בליצנות, עליו להיות סגור, ולא מפולש. מה הכוונה להיות 'סגור'?

אדם שאינו מתנהג בליצנות הוא אדם פנימי, שהחיצוניות לא פולשת אליו ומפלשת את העניינים הפנימיים שלו. כאשר לאדם יש חבר קרוב, הוא לא מספר את העניינים האישיים שיש בחברות שלהם לכולם, ואם הוא כן יספר, הקשר כבר לא יהיה פנימי וקרוב וחזק. על אחת כמה וכמה, שאם האדם מחליף חברים בכל כמה ימים, הוא מראה שהוא כלל לא חושב שקשר פירושו משהו פנימי.

הנקודה הזו בולטת יותר בקשר בין איש ואשה, שאסור לתת לחלקים הפנימיים שלו ביטוי פומבי. אם איש ואשה ידברו על הקשר הפנימי ביניהם בפרהסיא, ויתנו ביטוי פומבי לקשר הפנימי ביניהם, הקשר יהיה פחות צנוע ופחות פנימי ופחות חזק. על אחת כמה וכמה שאסור להחליף בן זוג כל כמה ימים, ומי שעושה כך, מראה שהוא כלל לא חושב שיש כזה דבר קשר פנימי וצנוע.

כך חכמינו אומרים על לידת יצחק "שהיו ליצני הדור אומרים מאבימלך נתעברה שרה". הליצנים ידעו איך נראית צורת ההתנהגות שלהם, ולא יכלו להאמין שיש צורת התנהגות אחרת, של קשר צנוע ופנימי. לחשוב שאין כזה דבר קשר צנוע ופנימי, והכל הוא חיצוני ומפולש, זה נקרא ליצנות.

אל תהיה מפוזר!

השראת שכינה בישראל פירושה קשר פנימי וקרוב וחזק בין ה' לעם ישראל. לכן המשכן בנוי ככניסה פנימה ויותר פנימה, מהחצר לקודש ומקודש לקודש הקודשים, כמשל לכך שהקשר הוא יותר ויותר פנימי. מקום הפנימי ביותר, קודש הקודשים, הקשר בין ה' לעם ישראל מדומה לקשר פנימי בין איש ואשה.

כאשר יש בין איש ואשה קשר פנימי, הקשר 'תופס' את בני הזוג בתוך הקשר, ובני הזוג חיים בתוך הקשר. הקשר ביניהם יצר משפחה, יצר מרחב שהם חיים בתוכו כל הזמן, ומקדישים אליו את כל החיות ואת כל האישיות שלהם. כאשר ה' שוכן בתוך כל אחד ואחד מאיתנו, פירושו של דבר שהוא מצפה מאיתנו ונותן לנו כחות להיות איתו בקשר שתופס אותנו בתוכו. ה' רוצה שהקשר איתו לא יהיה חלק צדדי בחיים שלנו, אלא שהקשר יהיה כל החיים שלנו.

קשר הוא תנועה הדדית: אם אנחנו ניכנס חזק לתוך הקשר עם ה', גם ה' ייכנס חזק לתוך הקשר איתנו. אבל אם אנחנו לא ניכנס חזק לקשר עם ה', גם ה' לא ייכנס חזק לתוך הקשר איתנו, כי הוא מצפה לנו ורוצה שהקשר יבוא גם מצידנו, ולא רק מצידו. ליצנות פירושה לא להאמין שאפשר להיכנס חזק לקשר פנימי עם ה', ולכן כת ליצנים לא מקבלת פני שכינה, כי כאשר אנחנו לא נכנסים באופן פנימי לקשר עם ה', גם ה' לא נכנס.

אם כן, השראת שכינה היא ריכוז של הנפש, שתהיה נתונה בקשר עם ה', וההיפך מהשראת שכינה הוא פיזור של הנפש להרבה תחומים, כאשר הקשר עם ה' הוא רק אחד מתוך תחומים רבים, ובעצם הוא עוד מטלה שהאדם צריך לעשות, וכלל לא נתפס כקשר. בדור שלנו מה שמפזר את הנפש הוא תרבות הבידור (פיזור בארמית), ובעיקר המכשירים הטכנולוגיים שמפזרים את הנפש להרבה תחומים, ומקשים עליה להתכנס ולהתמקד בקשר פנימי עם ה'.

פלשתים דקדושה

כתוב בחסידות שיש 'פלשתים דקדושה', כלומר יש בחינה שבה כן טוב שהאדם יהיה מפולש. מהי הבחינה הזו?

כאמור, ליצנות לא טובה היא פיזור של האדם להרבה תחומים, שגורם שהוא לא יוכל להתכנס ולהתמקד בקשר פנימי. כאשר האדם כבר נמצא בתוך הקשר וממוקד בו, ולא מפוזר לתחומים רבים, בתוך הקשר הוא כן צריך להיות מפולש. הוא צריך שהקשר יחדור אותו מקצה לקצה, כך שהוא ישרה ויהיה נתון כל כולו בתוך הקשר.

כאשר לאדם יש חבר טוב, הוא יכול לגלות לו הכל, ואין לו בפניו שום סודות ושם מעצורים, וכמו שאומרים חכמינו באבות דר' נתן "וקנה לך חבר, מלמד שיקנה האדם חבר לעצמו... ויגלה לו כל סתרו". כלומר בתוך הקשר אפשר לגלות הכל, וזה לא הופך את הפנימיות להיות חיצונית, אלא להיפך, מדגיש ומעצים את הפנימיות ומחזק את הקשר.

לכן דווקא הקשר הכי פנימי בין איש ואשה נקרא גם הוא 'שחוק', כשם שליצנות נקראת 'שחוק', וכפי שכתוב על יצחק "והנה יצחק מצחק את רבקה אשתו" (וכן המילה 'צעצועים' שבה אנחנו מתארים משחקים בשפה העברית שבה אנחנו משתמשים היום, לקוחה מהתיאור של הכרובים "ויעש בבית קודש הקודשים כרובים שניים מעשה צעצועים").

בזמן שבית המקדש הראשון היה קיים, והיתה השראת שכינה, הקשר של עם ישראל עם ה' היה מפולש מצד לצד, והוא בא לידי ביטוי בהשראת השכינה בקודש הקודשים, שבו היו הכרובים שדמו לאיש ואשה ש"פניהם איש אל אחיו". בחג פורים אנחנו חוגגים את הנס הגדול, שגם לאחר חורבן הבית, כאשר אין השראת שכינה, עדיין הקשר שלנו עם ה' יכול להיות מפולש מצד לצד, ואנחנו יכולים להיות נתונים בו לגמרי, 'עד דלא ידע'.

שבת שלום וחודש טוב ושמח!

בית 'עוד יוסף חי'